

Heemkundestudiereis: zaterdag 15 juli 2017

Onder het motto: In de voetsporen van de Duitse keizer Wilhelm II brengen we een bezoek aan Huis Doorn en kasteel Amerongen.

Programma

Vertrek Oirschot 08.00 uur.

Aankomst Doorn 09.30. Om geen tijd te verliezen willen wij op het parkeerterrein bij Huis Doorn in de bus een kop koffie drinken.

Rondleiding huis Doorn 10.00 uur.

In Huis Doorn rondleiding o.l.v. een gids.

Daarna op eigen gelegenheid bezichtiging van het ernaast gelegen: "paviljoen Nederland tijdens de eerste wereldoorlog".

Vertrek Huis Doorn 12.00 uur.

Tochtje langs een paar kastelen, die gelegen zijn ten zuiden van het nationale Park: "De Utrechtse Heuvelrug".

Aankomst Kasteel Amerongen 12.30 uur.

In Amerongen wordt 2 uur de gelegenheid gegeven om te lunchen. Of om de meegebrachte etenswaar te nuttigen. Geluncht kan worden in Poortgebouw of Koetshuis van kasteel Amerongen of in een restaurant in het centrum van het Amerongen, ongeveer 300 meter van het Kasteel.

Bovendien is koffie verkrijgbaar in de bus.

Rondleiding Kasteel Amerongen 14.30 uur.

Na de lunch worden we rondgeleid door Kasteel Amerongen en krijgen daar de speciale keizertour inclusief bezichtiging van de tuinen

Na de rondleiding vrije tijd tot 17.00 uur.

Vertrek Kasteel Amerongen 17.00 uur.

Aankomst Oirschot 18.30

Daarna Diner in Oirschot

Prijs leden: zonder museumjaarkaart € 44,00, met museumjaarkaart € 17,00

Prijs niet-leden: zonder museumjaarkaart € 54,00, met museumjaarkaart € 27,00

Bovenstaande prijzen zijn excl. De kosten voor het diner. Het diner na afloop bedraagt € 25,00 en vindt plaats in restaurant De Beurs aan de Markt in Oirschot.

Aanmelden voor deze heemkundig interessante reis kan door een e-mail te sturen naar aanmelden@deheerlijkheidoirschot.nl

Indien u ook wilt deelnemen aan het diner dient bovenstaande deelnameprijs aan de studiereis te worden verhoogd met € 25,00 en gelijktijdig te worden overgemaakt op bankrekening: NL57RABO0133865916 t.n.v. Heemkundekring Oirschot onder vermelding van studiereis.

Het reisteam,

Jan Kuijpers, Toon van de Looij en Christ Oomen,

Huis Doorn

Keizer Wilhelm II komt op 11 november 1918 aan op Kasteel Amerongen, de dag van de wapenstilstand, die een eind maakte aan de Eerste Wereldoorlog. Op verzoek van de Nederlandse regering ontvangt Graaf van Aldenburg Bentinck de Duitse keizer.

Het is de bedoeling dat de keizer slechts een paar dagen blijft. De politieke situatie is nog steeds onduidelijk.

Hoewel de keizer al afstand heeft gedaan van zijn

bevoegdheden, eiste de Nederlandse regering een abdicatie. Op 28 november 1919 doet de keizer officieel afstand van de troon op Kasteel Amerongen. Maar hoe nu verder?

In het voorjaar van 1919 krijgt Wilhelm toestemming een eigen verblijf uit te zoeken. In augustus koopt de ex-keizer Huis Doorn en laat het rigoureuus verbouwen. Het duurt tot mei 1920 voordat Wilhelm definitief naar Doorn verhuist. Voor de inrichting van zijn nieuwe landhuis mag hij van de Duitse regering een keuze maken uit de talloze kostbare meubels, schilderijen, het zilver en het porselein uit zijn paleizen in Potsdam en Berlijn. Negenenvijftig volle treinwagons zijn nodig om de lievelingsspullen van Wilhelm naar Nederland te brengen. Hij zal tot aan zijn dood in 1941 in Huis Doorn blijven wonen.

De inrichting van huis Doorn is nog geheel in oorspronkelijke staat. Museum Huis Doorn geeft een uniek beeld van de verdwenen 19e – eeuwse hofcultuur. Dit ballingsoord van één van de hoofdrolspelers uit de Eerste Wereldoorlog is bovendien de plaats waar de Eerste Wereldoorlog in Nederland officieel wordt herdacht.

Neutraal, maar niet afzijdig

Nederland is tijdens de oorlog neutraal. Maar de vier jaren van het bloedige conflict laten ons land zeker niet onberoerd. Vanaf eind 2014 is in de voormalige garage van Wilhelm II de tentoonstelling 'Nederland: neutraal maar niet afzijdig' te zien. Met films, documenten en voorwerpen zal de Eerste Wereldoorlog worden belicht. Gedurende de herdenkingsjaren 2014-2018 zal er met lezingen, congressen, lesprogramma's en exposities worden stilgestaan bij de betekenis van de eerste Wereldoorlog voor Nederland en Europa.

Kasteel Amerongen

In Kasteel Amerongen zijn de sporen van het keizerlijk verblijf nog steeds zichtbaar. Het bureau waaraan de abdicatie is ondertekend staat nog in de ruimte waar de keizer verbleef. U kunt zelfs het bed bekijken, waarin hij heeft geslapen. Voor de tuinliefhebbers is er een speciale tuinwandeling uitgezet.

Kasteel Amerongen heeft een prachtige inrichting. Het was in 1673 door de Fransen verwoest en in de periode 1673-1680

onder de bezielende leiding van Margaretha Turnor herbouwd. Het 'Huys' heeft een Hollands Classicistische uitstraling. De inrichting van het kasteel is nog altijd zoals de laatste bewoners het achter hebben gelaten in 1977 en geeft een goed beeld van hoe een adellijke familie in het begin van de 20ste eeuw haar verblijf inrichtte. De tuin maakt deel uit van het historische ensemble en beslaat 10 hectare.

Wat voor iemand was keizer Wilhelm II

Toen Wilhelm II in 1888 op 29-jarige leeftijd de troon bestee, bestond het Duitse Keizerrijk nog maar 17 jaar. Het Duitse keizerrijk was ontstaan na de Duits-Franse oorlog van 1870 en zocht met horten en stoten een plekje onder de Europese grootmachten. De economie groeide explosief, vooral sinds de jaren 1880. Nog in 1865 produceerden de Duitsers bijvoorbeeld minder staal dan de Fransen, maar dertig jaar later in 1895 overtrof de Duitse staalproductie die van Frankrijk en Groot-Brittannië samen. Staal was het belangrijkste materiaal waarop militaire macht was gebaseerd. Ook de bevolking groeide spectaculair van 40 miljoen in 1871 naar 68 miljoen in 1914. Daardoor meende steeds meer Duitsers dat hun land een gelijkwaardige positie verdiende als die van de Britten, Fransen en Russen. De oude rijkskanselier Bismarck probeerde het opkomende nationalisme van de Duitsers te temperen en voerde een omzichtige buitenlandse politiek. Maar keizer Wilhelm II was het tegendeel van een voorzichtige tacticus.

Bij de geboorte van Wilhelm II in 1859 waren er complicaties opgetreden, die invloed hadden op zijn latere functioneren. Hij had veel last van agressieve uitvalen. Bovendien was hij geboren met een kreupel linkerarm, die vijftien centimeter korter was dan zijn rechterarm. Slechts met de grootste moeite had hij leren paardrijden en schieten. Deze tekortkomingen bezorgde hem een complex, dat hij wilde overcompenseren door stoer gedrag. Geestelijk en manisch depressief, zo luidde de diagnose van zijn tijdgenoten. Ofschoon er volgens historici niet altijd een sluitend bewijs daarvan heeft bestaan. Als opperbevelhebber van de strijdkrachten had hij een grote voorkeur voor glanzende uniformen en pompeus decorum. Hij was een onberekenbaar heerser met een grandioze zelfoverschatting en een totaal gebrek aan zelfkennis.

Zijn moeder Victoria, de oudste dochter van de Britse Koningin Victoria, onthield hem liefde en liet hem een keiharde Spartaanse opvoeding ondergaan. Daardoor haatte Wilhelm zijn moeder intens. Volgens biografen sloeg die haat over op Groot-Brittannië, waar achtereenlopend zijn grootmoeder Victoria, zijn oom Edward VII en zijn neef George V de koningskroon droegen.

In botsing met Bismarck

Na de troonsbestijging kwam Wilhelm al gauw in botsing met Bismarck. 'Een oude knol en een jong paardje' pasten niet in één span. En Bismarck diende in 1890 zijn ontslag in. Zijn opvolgers waren geen krachtfiguren. En zo kon de keizer een persoonlijk stempel drukken op de buitenlandse politiek. De Rijksdag, het Duitse parlement, dat alleen uit mannen bestond, had niet veel bevoegdheden. De elite, bestaande uit landheren, industriebaronnen en aristocratische hofkringen, maakte de dienst uit. Het sterk gekleurde militarisme, het wezenskenmerk van Pruisen, vormde de motor van de Duitse eenwording van 1871. De Rijksdag was daarom bereid grote uitgaven voor leger en vloot te accepteren. De onderdanigheid van de Rijksdag aan de Keizer was opzienbarend. Ministers spraken de Rijksdag in uniform toe. Discipline, zelfopoffering, patriottisme en vooral keizerverering stond centraal. Duitsland, een jong land, eiste op hoge toon een plaatsje in de volkerenfamilie. Keizer Wilhelm voerde een actieve Welt politiek. Aanzien en prestige speelde een rol. Vol jaloezie werd gekeken naar het Britse Imperium, waar de Union Jack, op een kwart van de bewoonde aardoppervlakte wapperde. Duitsland voelde zich achtergesteld bij Frankrijk en Groot Brittannië. Het ging de Duitsers relatief goed en dat bevorderde het nogal overdreven zelfvertrouwen. Organisaties, die hun basis daarin vonden hadden honderdduizenden leden. Ministers, die de strijdkrachten wilden versterken kregen volop steun. Het superioriteitsgevoel kreeg vat op zeer veel Duitsers uit alle lagen van de bevolking. 'Wij worden een wereldmacht en wij zullen onze invloed uitbreiden over de gehele

wereld'. In Rusland, Groot Brittannië en Frankrijk groeide het wantrouwen ten aanzien van de Duitse ambities. De spanning tussen de diverse landen nam steeds grotere vormen aan.

De Eerste Wereldoorlog was geboren

Nu moest de lont nog in het kruitvat worden aangestoken. En daar zorgde Gavrilo Princip voor, een Bosnische nationalist. Hij vermoordde Franz Ferdinand van Habsburg, die een militair inspectiebezoek bracht aan Sarajewo, de hoofdstad van Bosnië-Herzegovina. Franz Ferdinand was de troonopvolger van het Oostenrijk-Hongaarse Rijk, ook wel Dubbelmonarchie of Donaumonarchie genoemd en dat Rijk was een trouwe bondgenoot van Duitsland. De Eerste Wereldoorlog was geboren.

Keizer zat gevangen in luxe

Hoe kwam de keizer er toe om naar Nederland te vluchten? De belangrijkste reden hiervan zal wel geweest zijn, dat Nederland neutraal is geweest tijdens de eerste wereldoorlog, maar vooral, hij kende het prachtige kasteel Amerongen en de eigenaar hiervan: de familie Bentinck. Hij was daar al eens in 1909, op bezoek geweest en dat was zowel de keizer als de familie Bentinck goed bevallen. Bentinck zou gezegd hebben, toen de keizer het verzoek deed om naar Amerongen te mogen komen: "Als de keizer in goede tijden hier welkom is, dan is hij dat ook in slechte tijden". Niet helemaal duidelijk is of de keizer eerst toestemming vroeg en daarna mocht komen of dat hij eerst naar Limburg is gevlucht en toen pas permissie vroeg. De keizer was tot de wapenstilstand, 11 november 1918, gelegerd in Spa, België.

Keizer Wilhelm had toen hij in 1918 naar Nederland vluchtte grootse plannen. Hij nam heel zijn hofhouding mee en een week na zijn aankomst in Nederland volgde een entourage van minstens 60 personen, bepakt en bezakt. Plus nog eens een trein van 59 wagons vol persoonlijke spullen. Maar de Nederlandse regering had daar helemaal geen trek in. Hij was hier in ballingschap. De keizer moest zich maar koest houden. Na korte tijd kon het gezelschap terug naar huis. Daar gingen ze weer: de hofmeiers, de hofdignitarissen, de bewaarder van het grootzegel etc. Ze hadden hier niks te zoeken. Er werden twee rijksveldwachters voor de poort geposteed. Het was voor hem een gevangenis. Oorspronkelijk zou hij daar maar drie dagen blijven. Het werd ruim anderhalf jaar. Na de abdicatie op 28 november 1918 kreeg hij in het voorjaar van 1919 van koningin Wilhelmina toestemming om een eigen verblijf te zoeken. En dat werd Huis Doorn.

Opmerkelijk verblijf van de keizer op kasteel Amerongen

De keizer was voor veel mensen een oorlogsmisdadiger. Hij had de dood van miljoenen op zijn geweten. De slagvelden van Ieper, Verdun en nog veel meer plaatsen worden heden ten dage gemarkeerd door enorme kerkhoven, waar bij honderdduizenden kruisen de dood van even zo vele onschuldige slachtoffers herdacht kunnen worden. Het geweldige leed dat de keizer had aangericht, drong op geen enkele wijze tot hem door. In het begin van zijn verblijf kwamen er dan ook veel bedreigingen binnen in kasteel Amerongen. Hij woonde daar in de westvleugel. Zijn bed staat er nog steeds en bij zijn vertrek naar Huis Doorn schonk hij zijn borstbeeld aan de familie. Bepaald geen teken van bescheidenheid. De Bentincks zullen zich wel hebben afgevraagd waar ze aan begonnen zijn.

De dagindeling was elke dag hetzelfde. Elke ochtend een religieuze dienst om half tien en thee om vier uur. Tussendoor gaf hij aan de gastheer, diens familie en enkele trouwe volgelingen dagelijks een

politiek betoog. Dat kon uren duren en je had er maar naar te luisteren. Aan de eetzaal was een soort balkonnetje bevestigd waar een klein orkest kon spelen. Wilhelm stond er op dat er regelmatig gespeeld werd maar hij had er een hekel aan dat de mensen konden zien wat hij at tijdens de maaltijd. Bentinck liet daarom een groot schilderij plaatsen voor het balkon, waarachter de muzikanten konden musiceren. Toen de keizer naar huis Doorn was verhuisd en het schilderij gerepareerd moest worden bleek dat er verschillende gaatjes in zaten waardoor de muzikanten toch even naar binnen konden gluren.

De hele wereldpers kwam op dat kleine Amerongen af. Binnen het kasteel was het rustig maar voor de twee poorten en langs de twee grachten stonden talloze fotografen te wachten op dat ene moment, waarop ze de keizer konden fotograferen. Dat lukte in 1919 een Nederlandse fotograaf. Hij had zich verstopt in een hooiwagen, die bij de kasteelmuur stond. Met zijn camera keekte hij de keizer tijdens zijn ochtendwandelingetje.

Jan Kuijpers